

პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის მნიშვნელობა და მისი სპეციფიკა არასრულწლოვანთან მიმართებაში

ასისტენტ-პროფესორი, სამართლის დოქ. *ნინო გოგნიაშვილი*, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

I. შესავალი

ყველა ადამიანი თავისუფალი და თანასწორია თავისი ღირსებითა და უფლებებით, რაც აღიარებული და უზრუნველყოფილია საერთაშორისო კონვენციებითა და დეკლარაციებით. მათ შორის, აღსანიშნავია გაეროს 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, ევროპის საბჭოს 1950 წლის 4 ნოემბრის კონვენცია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის შესახებ“, 1981 წლის 28 იანვრის ევროპის საბჭოს 108-ე კონვენცია, და 1966 წლის 16 დეკემბერს მიღებული გაეროს ორი პაქტი – „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ და „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების“ შესახებ.

საქართველოს კონსტიტუცია, ისევე როგორც სხვა დემოკრატიული ქვეყნების კონსტიტუციები, აღიარებს და უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებებს. აღნიშნულ უფლებებს შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს პირადი ცხოვრების უფლებას. პირადი ცხოვრება არ არის მხოლოდ ადამიანის შინაგანი სამყარო, არამედ იგი ასევე მოიცავს პირის შესაძლებლობას, ჰქონდეს გარე სამყაროსთან ურთიერთობა. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა არის ძალიან მნიშვნელოვანი ქვეყნისთვის, საზოგადოების ჯანსაღი განვითარებისა და არსებობისთვის. შესაბამისად, მისი გამოყენება ანგარებით ან პოლიტიკური მიზნებისთვის ყოველგვარად დაუშვებელია. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უფლება ის ფასეულობაა, რომელიც ყოველდღიურ ცხოვრებაში აისახება და იგი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი უფლებაა დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ტექნოლოგიური განვითარების პირობებში, როდესაც პროგრესს სისტემატურად განიცდის ჩვენი გარე სამყარო, აღნიშნული უფლება ახალ შინაარსს იძენს.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლი¹ იცავს ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, პირადი სივრცისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობის უფლებას, რომელიც თავისი არსით, ბუნებრივია ცდება კონსტიტუციის ერთი კონკრეტული მუხლის ფარგლებს. სწორედ აღნიშნულიდან გამომდინარე მიიჩნევა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, რომ პირადი ცხოვრების უფლების ფუნდამენტური მნიშვნელობა მის მრავლისმომცველობასთანა დაკავშირებული იგი მოიცავს, ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობის, პირადი მონაცემების, ოჯახური და სქესობრივი ცხოვრების საიდუმლოების, სახელის, მიმონერის და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოს ხელშეუხებლობის უფლებას, და ასევე რასობრივ ან ეთნიკურ კუთვნილებასთან, ნასამართლობასა და განრიდებასთან, ბიომეტრიულ თუ გენეტიკურ ინფორმაციასთან დაკავშირებულ საკითხებს, თუმცა, მისი ყველა ასპექტის წინსწრებად ჩამოთვლა შეუძლებელია.

პირადი ცხოვრების უფლების დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია არასრულწლოვნებთან მიმართებაში. მათთან ურთიერთობა განსაკუთრებულ მიდგომას საჭიროებს ნებისმიერ სივრცეში, მითუმეტეს მართლმსაჯულების კუთხით და მისი საკანონმდებლო მოწესრიგებაც სწორედ აღნიშნული ფაქტორების სრულფასოვანი გააზრებით უნდა განხორციელდეს. არასრულწლოვნის უფლების დაცვის სფერომ ბოლო წლებში დიდი ტრანსფორმაცია განიცადა. ადრე თუ არასრულწლოვანი არ განიხილებოდა დამოუკიდებელი უფლებების მატარებლად, გასული საუკუნის 20-იან წლებში მიღებულმა „ჟენევის დეკლარაციამ“ ვითარება არსებითად შეცვალა. შემდგომ წლებში კი აღნიშნული სფერო კიდევ უფრო მეტად დაიხვეწა და გამყარდა

¹ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36,24/08.1995> (ბოლოს ნანახი: 20.09.2023).

სხვადასხვა აქტებში. შესაბამისად, საინტერესოა, რა გზა განვლო და როგორ უზრუნველყოფს კანონმდებლობა არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცვას ამ ეტაპზე.

II. ბავშვის უფლებათა სამართალი და პირადი ცხოვრების უფლების დაცვა

ბავშვის უფლებები, მათ შორის პირადი ცხოვრების უფლება, ყველაზე ადვილად შეიძლება დაირღვეს. ამიტომ საზოგადოებას აკისრია უდიდესი პასუხისმგებლობა – დაიცვას ბავშვთა ინტერესები და ხელი არ შეუწყოს მათი უფლებების დარღვევას.

პირველი ნაბიჯი, რაც გადაიდგა ბავშვის უფლებების დასაცავად იყო ჟენევის დეკლარაცია, რომლითაც შესაძლებელი გახდა ბავშვთა უფლებების აღიარება და რომელიც ორიენტირებული იყო რამდენიმე მნიშვნელოვან ასპექტზე. კერძოდ, ბავშვის განვითარების, მისი შემწეობისა და დაცვის, ასევე ბავშვის კეთილდღეობასთან დაკავშირებულ საკითხებთან. აღნიშნული დეკლარაცია გახდა საფუძველი 1959 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ ბავშვთა დეკლარაციის მიღებისა, რომლითაც განისაზღვრა „ბავშვის საუკეთესო ინტერესების“² სტანდარტი. 1985 წელს კი მიღებულ იქნა ე.წ. „პეკინის წესები“, რომელიც არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის ადმინისტრირების შესახებ მნიშვნელოვან საკითხებს მოიცავდა. მისი დახმარებით შესაძლებელი გახდა არასრულ-

წლოვანთა სტიგმატიზაციის თავიდან აცილება, ვინაიდან აიკრძალა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებითა და საჯარო დაწესებულებების მიერ არასრულწლოვანთა მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაციის გამჟღავნება. 1989 წელს კი „ბავშვის უფლებათა კონვენცია“³ იქნა მიღებული, რომლის რატიფიცირებაც მსოფლიოს 195 ქვეყანაში მოხდა. გაერომ ბავშვის უფლებათა კონვენციის არაერთი დამხმარე ინსტრუმენტი მიიღო,⁴ რომლის მიზანიც

³ „ბავშვის უფლებათა კონვენციამ“ შეცვალა ბავშვების აღქმაც და მათდამი დამოკიდებულება – ისინი, განსაკუთრებული უფლებების მქონე ადამიანებად იქნენ აღიარებული. კონვენციამ აღიარა, რომ ბავშვებს განსაკუთრებული ზრუნვა და დაცვა სჭირდებათ. კონვენცია შედგება 54 მუხლისაგან და ის აყალიბებს ბავშვთა კეთილდღეობის მინიმალურ სტანდარტებს მათი განვითარების თითოეული ეტაპისთვის. აღნიშნული კონვენცია ეხება 18 წლამდე ასაკის ყველა ადამიანს გენდერის, წარმომავლობის, რელიგიის, შეზღუდული შესაძლებლობის მიუხედავად. საქართველო „ბავშვის უფლებათა კონვენციას“ 1994 წელს შეუერთდა და იკისრა ვალდებულება, დაიცვას კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები.

⁴ ამ ინსტრუმენტებს შორის მნიშვნელოვანია „ჰავანას წესები“, რომელიც 1990 წელს იქნა მიღებული. აღნიშნული დოკუმენტი ითვალისწინებს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების არსებით პერსპექტივებს, კერძოდ, სისტემა უნდა მოიცავდეს არასრულწლოვანთა ფიზიკური და გონებრივი მდგომარეობის ნამახალისებელ უფლებებსა და გარანტიებს. კანონის დარღვევაში ბრალდებულ და მსჯავრდებულ არასრულწლოვნებთან მოპყრობა უნდა განსხვავდებოდეს იმავე მდგომარეობაში მყოფ ზრდასულებთან მოპყრობისგან, ამ ყველაფერს აქვს შემდეგი საფუძვლები: – მიიჩნევა, რომ ბავშვი ნაკლებად აგებს პასუხს თავის ქმედებებზე, მისი პასუხისმგებლობა იზრდება ასაკის მატებასთან ერთად; – ზრდასრულებთან შედარებით ბავშვები, რომლებიც დანაშაულს ჩადიან უფრო ადვილად ექვემდებარებიან გამოსწორებას და სწავლობენ ქცევის სხვაგვარ წესებს; – ბავშვები და ახალგაზრდები, რომლებიც მოთავსებულნი არიან წინასწარი პატიმრობის საკნებსა და ციხეებში, დაუცველნი არიან ძალადობისა და ცუდად მოპყრობისაგან და ნაკლებად შეუძლიათ თავის დაცვა. ასევე, გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით – „რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები“, რომელიც დანაშაულის პრევენციის კუთხით ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი დოკუმენტი იყო, სადაც ძირითადი აქცენტი, კანონიერ, სოციალურად სასარგებლო საქმიანობაში ჩაბმასა და საზოგადოების მიმართ ჰუმანური დამოკიდებულების შექმნაზე იყო გაკეთებული. კერძოდ: 1. საგანმანათლებლო შესაძლებლობების უზრუნველყოფაზე, რამაც უნდა დააკმაყოფილოს ახალგაზრდების განსხვავებული საჭიროებანი და გამოყენებულ იქნეს მათი განვითარების მხარდასაჭერად. 2. განსაკუთრებული აქცენტი უნდა გაკეთდეს იმ ახალგაზრდებზე, რომლებიც რისკის კატე-

² არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპს საფუძველი 1800-იანი წლებიდან დაიწყო, როდესაც ბავშვის მეურვეობის საკითხის გადასაწყვეტად იქნა გამოყენებული. მაგალითად, აშშ-ში 1877 წელს, დაკოტას შტატში, სასამართლომ გამოიყენა აღნიშნული პრინციპი და მან მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა მეურვეობის საკითხის გადაწყვეტისას. ამის შემდგომ კი ეს პრინციპი გავრცელდა როგორც აშშ-ში, ისე დასავლეთის ქვეყნებში, იხ. ამასთან დაკავშირებით *Howe, R. Brian./Covell, Katherine, Education in the Best Interests of the Child: A Children's Rights Perspective on Closing the Achievement Gap, University of Toronto Press, 2013, 18.* არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები კანონმდებლობიდან გამომდინარე მოიცავს – არასრულწლოვნის უსაფრთხოების, კეთილდღეობის, ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, განვითარების, რესოციალიზაციარეაბილიტაციისა და სხვა ინტერესებს, რომლებიც საერთაშორისო სტანდარტებისა და არასრულწლოვნის ინდივიდუალური მახასიათებლების შესაბამისად, აგრეთვე მისი აზრის გათვალისწინებით განისაზღვრება.

უფრო მოსახერხებელი სტანდარტის შექმნა და აღნიშნულ სისტემაში მონაწილე პროფესიონალებისათვის სახელმძღვანელო პრინციპების მიწოდება იყო.

კონვენციის რატიფიცირების შემდგომ საქართველოში კანონმდებლობამ გარკვეული ცვლილებები განიცადა, რაც აისახა როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის, ისე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, სადაც არასრულწლოვანთან მიმართებაში ჩამოყალიბდა სპეციფიკური მიდგომა, რომელშიც არსებითი აქცენტი არასრულწლოვანთა პირადი ცხოვრების დაცვაზე გაკეთდა. კერძოდ, დახურულ სასამართლო პროცესზე არასრულწლოვნის საქმის განხილვაზე⁵ და მისი გამოყენების პირობებზე. აღნიშნული ემსახურებოდა იმ ფაქტორს, რომ არ მომხდარიყო საქმეში მონაწილე პირების პირადი ინტიმური ან პირადი ცხოვრების საიდუმლოს შესახებ ინფორმაციის გახმაურება, რაც მოსამართლეს, პირადი

გორიას განეკუთვნებოდა, ან ემუქრებოდა სოციალური საფრთხე და ესაჭიროებათ სპეციალური ზრუნვა და დაცვა; 3. სპეციალური დოქტრინისა და მიდგომების შემუშავება დანაშაულის აღსაკვეთად, რაც უნდა განხორციელდეს საკანონმდებლო რეგულირებისა და აღსრულების კუთხით, რომლის მიზანსაც უნდა წარმოადგენდეს დანაშაულის ჩადენის მოტივაციის, საჭიროებისა და შესაძლებლობების შესუსტება; 4. იმის გათვალისწინება, რომ ახალგაზრდების ქმედება ან საქციელი, რომელიც არ შეესაბამება სოციალურ ნორმასა და ღირებულებას, ხშირად ახალგაზრდების განვითარებისა და ზრდის პროცესის ნაწილია და უმრავლესობის შემთხვევაში ამგვარი საქციელი თავისთავად გაქრება სრულწლოვანების მიღწევისას; 5. ცნობიერების ამაღლება ახალგაზრდებისთვის ისეთი დამლის დამჩნევასთან დაკავშირებით, როგორცაა „კანონის დამრღვევი“ და „დამნაშავე“, რაც ხშირ შემთხვევაში ხელს უწყობს ახალგაზრდების მიერ არასასურველი საქციელის განმეორებას. აგრეთვე, რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები ცალკე თავს უთმობს კანონმდებლობასა და არასრულწლოვნებთან დაკავშირებული მართლმსაჯულების განხორციელებას. აღნიშნული თავი ეხება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა კანონის მიღება და განხორციელება ყველა ახალგაზრდის უფლებების დასაცავად და კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად. არ შეიძლება აქვე არ აღინიშნოს „ვენის პრინციპები“, რომლის მიზანიც ბავშვთა უფლებების კონვენციაში დასახული ამოცანების მიღწევაა.

⁵ საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს პარლამენტი, 20/02/1998 (ძალადაკარგულია, 01/10/2010). აღნიშნული ჩანაწერი მოსამართლეს ანიჭებდა უფლებას, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გადაეწყვიტა სხდომის ჩატარების პროცედურა და რეჟიმი.

შეხედულებიდან და საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე ანიჭებდა უფლებას, მიეღო შესაბამისი გადაწყვეტილება. მიუხედავად ასეთი მიდგომისა, სადაც ასევე აქტიურად იკვეთებოდა მასმედიის როლიც,⁶ საკითხი მოითხოვდა თავის მხრივ დარეგულირებას. ყველასთვის კარგად არის ცნობილი, რომ მედია უდიდეს როლს თამაშობს დემოკრატიული სახელმწიფოს არსებობაში, ის ადამიანების მიერ ინფორმაციის მიღების ერთ-ერთ უმთავრეს წყაროს წარმოადგენს. გაეროს „რიადის სახელმძღვანელო პრინციპებიდან“ გამომდინარე, მედია დანაშაულის პრევენციის შესრულებაშიც უმნიშვნელოვანეს როლად განიხილება და მიჩნეულია, რომ მედიას სათანადოდ უნდა ჰქონდეს გაცნობიერებული მისი მნიშვნელოვანი სოციალური პასუხისმგებლობისა და ზეგავლენის მომხდენი როლი.⁷ „რიადის სახელმძღვანელო პრინციპების“ გარდა, არასრულწლოვნის შესახებ ინფორმაციის გაშუქების სტანდარტს არაერთი საერთაშორისო, თუ ევროპული ინსტრუმენტი ადგენს. მათ შორის აღსანიშნავია „პეკინის წესები“, ასევე ევროსაბჭოს გაიდლაინები „ბავშვზე მორგებული მართლმსაჯულების შესახებ“ და იუნისეფის მიერ მიღებული ეთიკური ანგარიშგების გაიდლაინები.⁸

⁶ მედიის ქცევის კოდექსების უმრავლესობა ბავშვებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებაზე ცალკე ამახვილებს ყურადღებას. ბავშვთა საკითხებზე ჟურნალისტებმა უნდა დაიცვან კონკრეტული პრინციპები. 16 წლამდე ასაკის ბავშვებთან ინტერვიუს ჩასაწერად ან გადაცემაში წარსადგენად აუცილებელია ბავშვის მშობლის ან კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა. იმისათვის, რომ ბავშვი არ გახდეს ძალადობისა და ბულინგის მსხვერპლი ან არ მოხდეს მისი სტიგმატიზება, უნდა მოხდეს ბავშვის სახის დაფარვა. ბავშვის დაფარვა აუცილებელია მაშინ, როდესაც ის არის: ბრალდებული, მსჯავრდებული და მოწმე, ასევე ძალადობის, დანაშაულის მსხვერპლი, ან დაკავშირებულია სქესობრივ ძალადობასთან, ან არის ჩართული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში. ცალკეულ შემთხვევაში, სახის დაფარვაც არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ გამოვრიცხოთ მისი იდენტიფიცირების შესაძლებლობა. მისი ამოცნობა შეიძლება შესაძლებელი გახდეს, გარემოს აღწერით, ან სხვა რესპოდენტის იდენტიფიცირებით, აღნიშნული ფაქტორი კი მაქსიმალურად უნდა იყოს გათვალისწინებული.

⁷ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), UN General Assembly, A/RES/45/112, 14 December 1990, Annex, 44-ე პარაგრაფი.

⁸ ეს უკანასკნელი მედიისგან მოითხოვს არასრულწლოვნის სახელის შეცვლასა და მისი ვიზუალის დაფარვას ყოველგვარი გამონაკლისის გარეშე, UNICEF, Ethical

საქართველოს რაც შეეხება, გვაქვს საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს, რომ აღნიშნული უფლება მხოლოდ მაშინ შეიძლება შეზღუდოს, თუ ის გათვალისწინებულია ვინაობა მიზანმიმართული კანონით და თუ შეზღუდვით დაცული სიკეთე აღემატება შეზღუდვით მიყენებულ ზიანს.⁹ აქვე უნდა აღინიშნოს „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი“, რომელიც არასრულწლოვანთან მიმართებაში პირადი ცხოვრების დაცვის მაღალ სტანდარტს ადგენს¹⁰ და ჟურნალისტიკური ეთიკის ქარტიის პრინციპები, სადაც ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ ჟურნალისტი ვალდებულია, რომ „დაიცვას ბავშვის უფლებები; პროფესიული საქმიანობისას უპირატესი მნიშვნელობა მიენიჭოს ბავშვის ინტერესებს, არ მოამზადოს და არ გამოაქვეყნოს ბავშვთა შესახებ ისეთი სტატიები ან რეპორტაჟები, რომლებიც საზიანო იქნება მათთვის“. ქართია ასევე ავალდებულებს ჟურნალისტს, პატივი სცეს ადამიანის პირად ცხოვრებას და არ შეიჭრას პირად ცხოვრებაში, თუ არ არსებობს განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ინტერესი.¹¹

მიუხედავად განხორციელებული რეფორმებისა, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემა არსებით რეფორმირებას საჭიროებდა, რაზეც საერთაშორისო ორგანიზაციები აქტიურად მიუთითებდნენ საქართველოს.¹²

reporting guidelines, Key principles for responsible reporting on children and young people, Principle III, <https://www.unicef.org/media/reporting-guidelines> (ბოლოს ნანახი: 20.09.2023)

⁹ საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, 24/06/2004, მუხლი 8.

¹⁰ „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი“ თანახმად, არასრულწლოვანის ვინაობის გამჟღავნება არც ერთ შემთხვევაში არ არის დასაშვები.

¹¹ იხ. საქართველოს ჟურნალისტიკური ეთიკის ქარტია, <https://www.qartia.ge/ka/mthavari-gverdis-aikonebi/article/30513-preambula>, (ბოლოს ნანახი: 20.09.2023). უნდა აღინიშნოს, რომ ქარტიაში ერთ შემთხვევაში საუბარია იმ გარემოებაზე, რომ არც ერთ შემთხვევაში არ არის დასაშვები ვინაობის გამჟღავნება, მეორე შემთხვევაში კი, მაინც გამოყოფს აღნიშნულის შესაძლებლობას, განსაკუთრებული საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე.

¹² კერძოდ, გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტი, რომელიც თავისი რეკომენდაციებით მოუწოდებდა საქართველოს, განეხორციელებინა მნიშვნელოვანი რეფორმა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემის

III. არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის გარანტიები და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი

არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის გარანტიები ჩადებულია: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსში, სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში, ბავშვის უფლებათა კოდექსში, ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსსა და საქართველოს კანონში „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“,¹³ რომელთა შორის განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, რომელიც არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების დაცვის ყველაზე მაღალ სტანდარტს გვთავაზობს.¹⁴

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი მიღებულ იქნა 2015 წლის 12 ივნისს. კოდექსი ერთ საკანონმდებლო აქტში აერთიანებს არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის, ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის პროცესის, სასჯელაღსრულების და სხვა საკითხების მარეგულირებელ ნორმებს, რაც ხელს შეუწყობს არასრულწლოვანთა კანონმდებლობის სიმარტივეს და განჭვრეტადობას. კოდექსის მიზანია მართლმსაჯულების განხორციელებისას არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესების დაცვა, კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია, არასრულწლოვანი მონმისა და არასრულწლოვანი დაზარალებულის უფლებების დაცვა და ა.შ.

არასრულწლოვანთან მიმართებაში მაქსიმალურად უნდა იყოს დაცული კონფიდენციალობა. ეს გამოიხატება არასრულწლოვანის ნასამართლობის

სრულყოფის მიზნით; იხ. *კავთუაშვილი, ელენე*, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი – დასჯის თუ აღზრდის სამართალი?, ჟურნალში: „სამართალი და მსოფლიო“, №4, 2016, გამომცემლობა „დანი“, 202-203.

¹³ *ქვრივიშვილი, თათია*, კანონთან კონფლიქტში მყოფი არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის გარანტიები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში, სადოქტორო დისერტაცია, თბილისი 2022, 66

¹⁴ აღნიშნული გამოიხატება იმაში, რომ არასრულწლოვანი მაქსიმალურად არის ჩართული სამართალწარმოების მთელ პროცესში, კერძოდ, გამოძიების, სისხლის სამართლებრივი დევნისა და საქმის სასამართლოში განხილვის პროცესში, და ასევე სასჯელის აღსრულებისა და რეაბილიტაციის პროცესში.

შესახებ ინფორმაციის გასაჯაროების აკრძალვაში. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მე-13 მუხლის მეორე ნაწილით ასევე იკრძალება არასრულწლოვნის პერსონალური მონაცემების გამჟღავნება და გამოქვეყნება, გარდა „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

გარდა ამისა, აკრძალულია არასრულწლოვნის ბრალდებულად ყოფნის ან სასჯელის მოხდის პერიოდში მიღებული განათლების დამადასტურებელ დოკუმენტში ნასამართლობის შესახებ მითითება. კოდექსის 32-ე მუხლი ასევე ითვალისწინებს არასრულწლოვნის სრულწლოვნისაგან განცალკევებით გასამართლების შესაძლებლობას, რის გამოც გათვალისწინებულია საქმიდან არასრულწლოვნის საქმის გამოყოფა (აღნიშნული შესაძლებელი იყო ძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობითაც). შესაბამისად, სახელმწიფო ვალდებულია მაქსიმალურად უზრუნველყოს არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების უფლების პატივისცემა სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე და არ გაამჟღავნოს მისი ვინაობა.

IV. დასკვნა

დასკვნის სახით უნდა აღინიშნოს, რომ XX საუკუნემ კაცობრიობის ისტორიაში წარუშლელი კვალი დატოვა, ვინაიდან მოხდა ბავშვის უფლებების სუბიექტურად აღიარება და მოხდა იმის გააზრება, რომ მას ღირსეულად და პატივისცემით უნდა ეპყრობოდნენ. მსოფლიოს ყველა განვითარებულ თუ განვითარებად ქვეყანაში დამკვიდრდა მოსაზრება, რომ არასრულწლოვანს სჭირდება განსაკუთრებული მიდგომა, მით უფრო თუ საქმე გვაქვს ისეთ არასრულწლოვანთან, რომელიც კანონთან კონფლიქტში იმყოფება.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში პრობლემის აღმოფხვრა კანონმდებლობაში ხარვეზების აღმოფხვრით უნდა დაინყოს. არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესისა და მართლმსაჯულების საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით, მაქსიმალურად ხშირად უნდა მოხდეს არასაპატიმრო სასჯელების გამოყენება და სხვადასხვა ალტერნატიული ინსტიტუტის დანერგვა.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების მთლიანი პროცესი ბავშვთა უფლებების დაცვის სფე-

როში – უმთავრესი და უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. ისტორიული ანალიზის საფუძველზე დადგინდა, რომ ბავშვებისა და ახალგაზრდების მიმართ განსხვავებული მიდგომა სისხლის სამართლის სისტემაში დიდი ხანი არაა რაც განვითარდა. მართალია, ადრეულ პერიოდშიც, რიგ შემთხვევებში, ახალგაზრდა ასაკი ბრალის შემამსუბუქებელ გარემოებად ითვლებოდა, დეტალური რეგულირებისა და ცალკეული ინსტიტუტების მქონე კომპლექსური სისტემები სულ რაღაც ას წელზე მცირე ხნის წინ შეიქმნა.

ის მოსაზრება, რომ არასრულწლოვნები სრულწლოვან პირთაგან განსხვავებულ მიდგომას საჭიროებენ, უფრო და უფრო მეტად განმტკიცდა და XX საუკუნის დასაწყისში, ბრალდებულ ან დამნაშავედ ცნობილ ბავშვებთან მიმართებაში მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში განცალკევებული ინსტიტუციების, სასამართლოებისა და რეგულაციების შექმნა გამოიწვია. შეიქმნა ისეთი სისტემა, რომელიც ორიენტირებულია დანაშაულის თავიდან აცილებაზე, ადამიანის უფლებათა დაცვაზე და არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებაზე.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში არსებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემა, მართალია, შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს, მათ შორის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტანდარტულ წესებს არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ, თუმცა, აღნიშნული სისტემა გარკვეულ ცვლილებებს მაინც საჭიროებს, რათა მაქსიმალურად იქნეს დაცული არასრულწლოვნის, როგორც განსაკუთრებული სუბიექტის ინტერესები. კერძოდ, ეს ეხება ნასამართლობის გაქარწყლების, არასრულწლოვნის საქმის ცალკე წამოებად გამოყოფის, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში მომუშავე პროფესიონალთა სათანადო კვალიფიკაციისა და უნარ-ჩვევების განვითარებას, მათ რეგულარულ მონიტორინგს. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება მუდმივ განვითარებას საჭიროებს, კონკრეტული საქმეებისა და კანონმდებლობის ანალიზის საფუძველზე.